Podstawowe pojęcia. Teoria informacji

Kodowanie i kompresja danych - Wykład 1

Maciek Gębala

26 luty 2020

Notatki

Literatura

- D. Salomon, G. Motta, *Handbook of Data Compression*, Springer-Verlag London 2010 (ISBN: 978-1-84882-903-9)
- K. Sayood, *Kompresja danych - wprowadzenie*, READ ME 2002 (ISBN 83-7243-094-2)
- J. Adamek, *Fundations of Coding*, Wiley 1991 (ISBN 0-47-162187-0)
- R. Hamming, *Coding and Information Theory*, Prentice-Hall (ISBN 0-13-139139-1)
- A. Przelaskowski, *Kompresja danych*, BTC 2005 (ISBN: 83-60233-05-5)

Notatki

Rodzaje kodowania

Kodowanie

Przyporządkowanie elementom jakiegoś alfabetu ciągów binarnych (lub ciągów nad innym alfabetem).

Kodowanie może mieć różne cele:

- Zmniejszenie objętości danych – kompresja.
- Zapewnienie odporności na błędy – kody korekcyjne.
- Zapewnienie poufności danych – kryptografia.

Notatki

Kompresja bezstratna i stratna

Kompresje bezstratna (lossless compression)

Z postaci skompresowanej można (zawsze!) odtworzyć postać danych identyczną z oryginałem.

Kompresja stratna (lossy compression)

Algorytm dopuszcza pewien poziom utraty informacji w zamian za lepszy współczynnik kompresji. Uwaga: W niektórych zastosowaniach może być to niebezpieczne! (np. obrazy medyczne)

Notatki

Rodzaje kodów

Kody stałej długości – np. kody ASCII o długości 8 bitów. (Ponieważ długość jest stała nie ma kłopotu z podziałem na znaki.)

Kody o różnej długości – kody prefiksowe, kod Morse'a. (Ważne jest zapewnienie, że kody da się prawidłowo odczytać.)

Notatki

Kody jednoznaczne

Litera	Prawd.	kod 1	kod 2	kod 3	kod 4
a_1	0,5	0	0	0	0
a_2	0,25	0	1	10	01
a_3	0,125	1	00	110	011
a_4	0,125	10	11	111	111
średnia długość		1,125	1,25	1,75	1,75

- kod 2: 1111 - czego to jest kod?
- kod 3: kod prefiksowy - żaden kod nie jest prefiksem drugiego.
- kod 4: 011111111111: co jest pierwszą literą?

Notatki

Techniki kompresji

- Dwa algorytmy - kompresja i dekompresja.
- Kompresja bezstratna – dane po kompresji i dekompresji są identyczne z danymi wejściowymi.
- Kompresja stratna – dane wejściowe są wstępnie przetwarzane aby zwiększyć stopień kompresji ale po dekompresji są różne od wejściowych.

Miary jakości kompresji

- Stosunek liczby bitów danych do bitów po kompresji.
- Procentowy stosunek bitów po kompresji do bitów danych.
- Czas kompresji i dekompresji – w zależności od sposobu użycia może być ważny.

Notatki

Modelowanie danych

Przykład 1

- Weźmy ciąg:
  9 11 11 11 14 13 15 17 16 17 20 21
- Do zapamiętania tego ciągu dosłownie potrzebujemy 5 bitów na każdą liczbę.
- Weźmy wzory $\hat{x}_n = n + 8$ i $e_n = x_n - \hat{x}_n$.
- Wówczas ciąg e_n ma postać:
  0 1 0 -1 1 -1 0 1 -1 -1 1 1
- Teraz dla każdego elementu nowego ciągu wystarczą 2 bity.
- Dane spełniają w przybliżeniu pewną regułę.

Notatki

Modelowanie danych

Przykład 2

- Weźmy ciąg:
  27 28 29 28 26 27 29 28 30 32 34 36 38
- Do zapamiętania tego ciągu dosłownie potrzebujemy 6 bitów na każdą liczbę.
- Każda wartość w ciągu jest bliska poprzedniej.
- Weźmy wzory $e_n = x_n - x_{n-1}$, $e_1 = x_1$. Nowy ciąg ma postać:
  27 1 1 -1 -2 1 2 -1 2 2 2 2 2
- Teraz ciąg do zakodowania jest prostszy.

Notatki

Modelowanie danych

Przykład 3

- Weźmy tekst:
  a_barayaran_array_ran_far_faar_faaar_away
- Mamy 8 różnych symboli, więc na każdy potrzebujemy 3 bity.
- Jeśli użyjemy kodu z tabelki poniżej, to zostanie użytych 106 bitów zamiast 123 (2,58 bitu na symbol).

a	_	b	f	n	r	w	y
1	001	01100	0100	0111	000	01101	0101

- Wykorzystujemy własności statystyczne danych.

Notatki

Zagadka

Czy istnieje algorytm kompresji bezstratnej, który skompresuje wszystkie podane mu dane?

- Kompresja bezstratna jest funkcją różnowartościową.
- Różnych danych długości n jest 2^n (ciągi bitów).
- Różnych ciągów bitowych długości mniejszej niż n jest $2^n - 1$. ($\sum_{i=1}^{n-1} 2^i$)
- **Wniosek 1:** istnieje ciąg który nie może być skompresowany.
- **Wniosek 2:** ponad połowa ciągów skróci się o co najwyżej 1 bit.

Notatki

Teoria informacji

Jeśli $P(A)$ jest prawdopodobieństwem wystąpienia informacji A to niech

$$i(A) = \log \frac{1}{P(A)} = -\log P(A)$$

będzie miarą tej informacji.

Jeśli A i B są niezależne, to

$$\begin{aligned} i(AB) &= \log \frac{1}{P(AB)} = \log \frac{1}{P(A)P(B)} = \\ &= \log \frac{1}{P(A)} + \log \frac{1}{P(B)} = i(A) + i(B) \end{aligned}$$

Podstawą logarytmu jest 2 a jednostką informacji *bit*.

Notatki

Teoria informacji

Załóżmy, że mamy zbiór wiadomości $A_1, \ldots, A_n$, które pojawiają się z prawdopodobieństwami $P(A_1), \ldots, P(A_n)$ ($\sum_{i=1}^{n} P(A_i) = 1$).

Średnia informacja w tym zbiorze jest określona wzorem

$$H = \sum_{i=1}^{n} P(A_i) i(A_i)$$

Wielkość tą nazywamy *entropią*.

Kody jednoznacznie dekodowalne w modelu z niezależnymi wystąpieniami symboli muszą mieć średnią długość co najmniej równą entropii.

Notatki

Przykład

- Weźmy ciąg *1 2 3 2 3 4 5 4 5 6 7 8 9 8 9 10*
- $P(1) = P(6) = P(7) = P(10) = \frac{1}{16}$, $P(2) = P(3) = P(4) = P(5) = P(8) = P(9) = \frac{2}{16}$
- $H = -\sum_{i=1}^{10} P(i) \log P(i) = 3,25$
- Najlepszy schemat kodujący ten ciąg wymaga 3,25 bitu na znak.
- Jeśli jednak założymy, że elementy ciągu nie są niezależne i zastąpimy ciąg różnicami to otrzymamy *1 1 1 -1 1 1 1 -1 1 1 1 1 -1 1 1*

Notatki

Przykład

- Weźmy ciąg *1 2 1 2 3 3 3 3 1 2 3 3 3 3 1 2 3 3 1 2*
- Prawdopodobieństwa wynoszą: $P(1) = P(2) = \frac{1}{4}$ i $P(3) = \frac{1}{2}$.
- Entropia jest równa 1,5 bitu na znak.
- Jeśli jednak weźmiemy bloki złożone z dwóch znaków to $P(12) = \frac{1}{2}$ i $P(33) = \frac{1}{2}$, czyli entropia jest równa 1 bit na parę (0,5 bitu na znak).

Notatki

Test na jednoznaczną dekodowalność

Kod a jest prefiksem kodu b, jeśli b jest postaci ax. x nazywamy sufiksem b względem a.

Algorytm

Tworzymy listę słów kodowych.
Dla każdej pary sprawdzamy, czy jedno słowo jest prefiksem drugiego. Jeśli tak to do listy dodajemy sufiks drugiego słowa (chyba, że już dodaliśmy taki sufiks).
Powtarzamy powyższą procedurę, aż do momentu kiedy znajdziemy na liście sufiks równy słowu kodowemu (*kod nie jest jednoznaczny*), albo nie można znaleźć nowych sufiksów (*kod jest jednoznaczny*).

Notatki

Przykład

- Weźmy kod *{0, 01, 11}*.
- Kod *0* jest prefiksem *01*. Innych par nie ma, więc nowa lista ma postać *{0, 01, 11, 1}*.
- Teraz dla tej listy mamy *0* jako prefiks *01* i *1* jako prefiks *11*, ale sufiks *1* już dopisaliśmy do listy, więc lista się nie zmienia.
- Kod jest więc jednoznacznie dekodowalny.

Notatki

Przykład

- Weźmy kod *{0, 01, 10}*.
- Kod *0* jest prefiksem *01*. Innych par nie ma, więc nowa lista ma postać *{0, 01, 10, 1}*.
- Teraz dla tej listy mamy *0* jako prefiks *01*, ale on już jest na liście, oraz *1* jako prefiks *10*, ale sufiks *0* jest równy kodowi *0*.
- Kod nie jest więc jednoznacznie dekodowalny.

Notatki

Kody prefiksowe

Kod w którym żadne słowo kodowe nie jest prefiksem innego słowa kodowego. (Łatwo zauważyć, że kod prefiksowy jest jednoznacznie dekodowalny.)

Nierówność Krafta-McMillana

Niech C będzie kodem składającym się z N słów o długościach $l_1, l_2, \ldots, l_N$. Jeżeli C jest jednoznacznie dekodowalny, to

$$K(C) = \sum_{i=1}^{N} \frac{1}{2^{l_i}} \leqslant 1.$$

Notatki

Nierówność Krafta-McMillana - dowód

- Jeśli $a > 1$, to a^n dąży do nieskończoności. Jeśli a^n nie rośnie, to $a \leqslant 1$.
- Dla dowolnego n

$$[K(C)]^n = \left(\sum_{i=1}^{N} \frac{1}{2^{l_i}}\right) \cdot \ldots \cdot \left(\sum_{i=1}^{N} \frac{1}{2^{l_i}}\right) = \sum_{i_1=1}^{N} \sum_{i_2=1}^{N} \cdots \sum_{i_n=1}^{N} \frac{1}{2^{l_{i_1}+l_{i_2}+\ldots+l_{i_n}}}.$$

- Wykładnik $l_{i_1} + l_{i_2} + \ldots + l_{i_n}$ jest sumą długości n słów z kodu C. Niech $l = \max\{l_1, l_2, \ldots, l_N\}$. Wtedy maksymalny wykładnik jest równy nl.
- Powyższą sumę można zapisać jako

$$[K(c)]^n = \sum_{k=n}^{nl} A_k 2^{-k}$$

gdzie A_k jest sumą kombinacji n słów kodowych o długości k.

Notatki

Nierówność Krafta-McMillana - dowód

- Istnieje 2^k różnych ciągów binarnych długości k. Ale jeśli kod jest jednoznacznie dekodowalny, to każdy taki ciąg może reprezentować tylko jeden ciąg słów kodowych. Czyli
$$A_k \leqslant 2^k$$
- Stąd
$$[K(C)]^n \leqslant \sum_{k=n}^{nl} 2^k 2^{-k} = nl - n + 1$$
- Ale jeśli $K(C)$ byłoby większe od 1, to $[K(C)]^n$ rosłoby wykładniczo, a według powyższej nierówności rośnie liniowo. Czyli
$$K(C) \leqslant 1.$$

Notatki

Kody Shannon-Fano

- Niech symbole a_i występują odpowiednio z prawdopodobieństwami p_i.
- Weźmy długości kodów $l_i = \lceil -\log p_i \rceil$.
- Długości l_i spełniają nierówność Krafta-McMillana.
$$\sum_{i=1}^{N} \frac{1}{2^{l_i}} \leqslant \sum_{i=1}^{N} \frac{1}{2^{-\log p_i}} = \sum_{i=1}^{N} p_i = 1$$
- Istnieje więc kod prefiksowy o takich długościach.
- Łatwo zauważyć, że średnia długość tego kodu jest nie większa niż entropia plus 1.

Notatki

Konstrukcja kodu o podanych długościach

- Niech $l_1 \leqslant l_2 \leqslant \ldots \leqslant l_N$.
- Definiujemy pomocnicze $w_1, w_2, \ldots, w_N$ jako
$$w_1 = 0 \qquad w_j = \sum_{i=1}^{j-1} 2^{l_j - l_i}$$
- Binarna reprezentacja w_j dla $j > 1$ zajmuje $\lceil \log w_j \rceil$ bitów.
- Liczba bitów w_j jest mniejsza lub równa l_j. Dla w_1 to oczywiste.
$$\begin{aligned} \log w_j &= \log \left[\sum_{i=1}^{j-1} 2^{l_j - l_i} \right] = \log \left[2^{l_j} \sum_{i=1}^{j-1} 2^{-l_i} \right] = \\ &= l_j + \log \left[\sum_{i=1}^{j-1} 2^{-l_i} \right] \leqslant l_j \end{aligned}$$

Notatki

Konstrukcja kodu o podanych długościach

Kodowanie wygląda następująco:

Jeżeli $\lceil \log w_j \rceil = l_j$, to j-te słowo kodowe jest binarną reprezentacją w_j. Jeżeli jest mniejsze, to reprezentację w_j uzupełniamy odpowiednią liczbą zer z lewej strony.

Notatki

Konstrukcja kodu o podanych długościach

Czy to jest kod prefiksowy?

- Załóżmy, że c_j jest prefiksem c_k i $j < k$. Wtedy l_j pierwszych bitów c_k tworzy c_j, czyli $w_j = \left\lfloor \frac{w_k}{2^{l_k - l_j}} \right\rfloor$
- Ale $w_k = \sum_{i=1}^{k-1} 2^{l_k - l_i}$.
- Czyli

$$\begin{aligned} \frac{w_k}{2^{l_k - l_j}} &= \sum_{i=1}^{k-1} 2^{l_j - l_i} = w_j + \sum_{i=j}^{k-1} 2^{l_j - l_i} = \\ &= w_j + 2^0 + \sum_{i=j+1}^{k-1} 2^{l_j - l_i} \geqslant w_j + 1 \end{aligned}$$

- Sprzeczne z założeniem, że c_j jest prefiksem c_k.

Notatki

Przykład

- Weźmy a, b, c, d z prawdopodobieństwami $\frac{1}{3}, \frac{1}{4}, \frac{1}{4}, \frac{1}{6}$.
- Odpowiednio długości kodów Shannon-Fano wynoszą $2, 2, 2, 3$.
- Wyliczamy $w_a = 0$, $w_b = 1$, $w_c = 2$, $w_d = 6$.
- Kody to odpowiednio
  $kod(a) = 00$, $kod(b) = 01$, $kod(c) = 10$, $kod(d) = 110$.

Notatki

Notatki

Notatki